

Analiză CNCS privind organizarea și desfășurarea competițiilor de Proiecte de cercetare postdoctorală (PD-2021), Proiecte de cercetare pentru stimularea tinerelor echipe independente (TE-2021) (Programul 1 - Dezvoltarea sistemului național de CD) și Proiecte de Cercetare Exploratorie (PCE-2021) (Programul 4 - Cercetare fundamentală și de frontieră)

1. Cadrul general

Competițiile au fost organizate pe baza unor pachete de informații elaborate de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS) cu sprijinul Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) și aprobate prin ordine de ministru. La stabilirea formelor finale ale pachetelor din informații, în urma unei sesiuni de consultări publice, s-a ținut cont de propunerile formulate de comunitatea științifică. Toate informațiile privitoare la dezbateră, respectiv aprobarea pachetelor de informații, procesul de depunere a propunerilor de proiecte, selectarea evaluatorilor, evaluarea și aprobarea listelor finale ale proiectelor finanțate se găsesc la adresele <http://www.cncs-nrc.ro/proiecte-de-cercetare-postdoctorala-pd-2021/>, <http://www.cncs-nrc.ro/proiecte-de-cercetare-pentru-stimularea-tinerelor-echipe-independente-te-2021/> și <http://www.cncs-nrc.ro/proiecte-de-cercetare-exploratorie-pce-2021/>, precum și pe site-ul www.uefiscdi.gov.ro la rubricile dedicate programelor naționale de cercetare P1 (Dezvoltarea sistemului național de CD) și P4 (Cercetare fundamentală și de frontieră). CNCS a asigurat cadrul științific în organizarea și derularea competițiilor, în timp ce UEFISCDI a oferit suportul administrativ și logistic pentru întregul proces.

2. Aspecte pozitive

Elaborarea pachetelor de informații la cele trei competiții a avut loc în deplină transparență, CNCS insistând asupra unui contact permanent cu mediul științific. Propunerile formulate de către comunitatea academică (instituțional sau individual) au fost discutate cu o foarte mare atenție în ședințele CNCS, la care au participat și reprezentanți ai UEFISCDI. În luarea deciziilor s-a ținut cont atât de specificul mediului de cercetare din România cât și de experiențele pozitive confirmate la nivel internațional, în special în Uniunea Europeană.

Pentru asigurarea unei evaluări la standarde internaționale și eliminarea posibilelor conflicte de interes, s-a apelat la folosirea în continuare a experților din țări avansate din punct de vedere științific. La științele exacte și sociale s-a urmărit alocarea depunerilor de proiect exclusiv experților evaluatori cu afiliere instituțională în afara României, în timp ce la științele umaniste au fost utilizați și evaluatori din România, având în vedere și existența proiectelor cu specific românesc. Experții evaluatori au avut posibilitatea de a se înscrie în platforma www.brainmap.ro, iar îndeplinirea de către aceștia a standardelor științifice a fost verificată de către comisiile de specialitate ale CNCS. Alocarea proiectelor către evaluatori s-a făcut prin platforma de evaluare a UEFISCDI, potrivit încadrărilor pe domenii și subdomenii științifice.

Pentru o mai bună informare a experților evaluatori, în „Ghidul evaluatorilor” a fost prezentată pe larg procedura de evaluare și situațiile specifice pe care aceștia ar trebui să le aibă în vedere. Respectarea și corectarea unor abateri ale experților evaluatori de la prevederile stabilite prin pachetul de informații,

fișa de evaluare și „Ghidul evaluatorului” a fost monitorizată, pentru fiecare proiect în parte, de către un ofițer științific, desemnat pe baza unor criterii de performanță științifică și cu respectarea condițiilor legale privind conflictul de interese. De asemenea, directorii de proiect au avut posibilitatea de a formula un răspuns după etapa de evaluare individuală. Pentru corectarea unor posibile erori în procesul de evaluare și medierea opiniilor experților evaluatori în cazul unor proiecte au fost organizate ședințe de panel. La fel ca și la competițiile anterioare, directorii de proiect au avut posibilitatea de a depune contestații privitoare la existența unor vicii de procedură în procesul de evaluare.

3. Aspecte negative/probleme și propuneri de remediere a acestora

Din organizarea și desfășurarea competițiilor de proiecte PD-2021, TE-2021 și PCE-2021 se desprind mai multe situații privitoare la: structura echipelor de cercetare; organizarea evaluării; corpul de evaluatori; rolul ofițerilor științifici; organizarea ședințelor de panel și a celor de rezolvare a contestațiilor.

3.1. Structura echipelor de cercetare

Analiza proiectelor depuse la competițiile recent încheiate a arătat că, la fel ca și la competiții anterioare, există foarte multe propuneri de proiect cu componente încrucișate ale echipelor de cercetare. În special la domenii cu un număr mic de cercetători (de exemplu: matematică; informatică), există riscul ca unele grupuri de cercetare să controleze o parte importantă a bugetelor alocate. Această stare de fapt ridică serioase semne de întrebare privind capacitatea respectivilor cercetători de a se achita onorabil de toate obligațiile asumate prin contractele de finanțare, în condițiile în care legislația actuală limitează deja orele de muncă prestabile ale unui cercetător științific. Considerăm că limitarea participării simultane a unui cercetător în mai multe echipe de cercetare în proiecte finanțate din fonduri publice, indiferent de forma de implicare (director sau membru în proiect), ar trebui discutată la lansarea următoarelor competiții de proiecte.

3.2. Organizarea evaluării

Una dintre principalele probleme, invocată frecvent de comunitatea științifică, este perioada prea mare de evaluare, care face imposibilă respectarea calendarului stabilit inițial prin pachetele de informații și influențează negativ omogenitatea evaluărilor. În cazul competițiilor 2021/2022, această problemă a fost generată și de lansarea lor simultană. S-a constatat că la începutul evaluărilor baza de date a evaluatorilor nu acoperea în suficientă măsură necesarul de evaluatori pentru toate subdomeniile. Completarea sporadică a bazei de date a evaluatorilor afectează serios dinamica evaluării. Sunt frecvente cazurile când evaluatorii unor proiecte încheie în perioade diferite de timp fișele de evaluare din etapa inițială (înainte de „rebuttal”). De aceea, este imperios necesar ca în momentul începerii evaluărilor să existe numărul necesar de experți pentru respectivul domeniu. Nu trebuie așteptată începerea competiției pentru lansarea invitațiilor către experții evaluatori de a se înscrie pe platforma www.brainmap.ro sau de a-și reactualiza conturile deja existente, ci trebuie să se asigure, prin comisiile de specialitate ale CNCS, o completare continuă a listelor cu posibili experți pentru fiecare domeniu. După modelul programului HORIZON-MSCA, pentru a reduce durata evaluării unui proiect și, implicit, de a crește calitatea evaluărilor, ar trebui impuse, atât în faza inițială cât și în

cea a stabilirii consensului, termene fixe de completare a fișelor de evaluare individuale/a raportului de consens. Considerăm că pentru faza individuală a evaluărilor ar trebui stabilită o perioadă pentru toate proiectele dintr-un anumit domeniu de patru-cinci săptămâni, iar pentru cea de consens de trei săptămâni. Respectarea acestor termene ar trebui să constituie o clauză a contractelor încheiate cu experții evaluatori.

3.3. Corpul de evaluatori

Chiar dacă pachetele de informații și „Ghidul evaluatorului” oferă informații consistente privitoare la cadrul general, specificul fiecărei competiții și exigențele evaluărilor, au fost constatate frecvent situații în care experții au aplicat criterii identice de evaluare a performanțelor directorilor de proiect pentru competiții diferite, sau nu au ținut cont de prevederile din documentele amintite. Pentru evitarea unor astfel de situații, considerăm obligatorie organizarea on-line la începutul fiecărei evaluări a unei instruirii a tuturor experților evaluatori pentru fiecare competiție în parte. Validarea finală a fiecărui evaluator ar trebui condiționată de participarea la o astfel de ședință de instruire.

De asemenea, pentru creșterea nivelului de calitate al evaluatorilor, inclusiv prin atragerea unor experți cu performanțe științifice ridicate, se impune creșterea retribuiției pentru fiecare proiect evaluat la un nivel apropiat de nivelul celor de la alte agenții europene de finanțare a cercetării.

3.4. Rolul ofițerilor științifici

Pentru creșterea calității evaluărilor s-a apelat la introducerea unui filtru suplimentar prin ofițerii științifici, care, în marea lor majoritate, s-au achitat cu succes de obligațiile asumate. Ar trebui spus însă și faptul că unii dintre ofițerii științifici nu au performat la nivelul scontat, ceea ce a influențat negativ calitatea evaluării unor proiecte. Această stare de fapt se poate explica prin numărul mare de proiecte monitorizate (unii ofițeri științifici au avut alocate peste 20 de proiecte). De aceea, credem că se impune creșterea numărului ofițerilor științifici implicați în procesul de evaluare și limitarea numărului de proiecte alocate la cel mult zece. Este recomandat ca, datorită experienței acumulate, președinții comisiilor de specialitate ale CNCS să acționeze în calitate de coordonatori ai echipelor de ofițeri științifici de la domeniul respectiv. O altă soluție la problemele semnalate ar fi crearea unui corp permanent de ofițeri științifici, format din evaluatori cu experiență acumulată prin participarea la competițiile anterioare, care să interacționeze în timpul evaluărilor cu personalul administrativ al UEFISCDI. La fel ca în cazul experților evaluatori, la începutul fiecărei evaluări se impune organizarea și pentru ofițerii științifici a unor ședințe de instruire on-line.

3.5. Organizarea ședințelor de panel și a celor de rezolvare a contestațiilor

Experiența de la competițiile recent încheiate arată că introducerea panelurilor în procesul de evaluare reprezintă un real câștig pentru îmbunătățirea considerabilă a calității evaluărilor, și, implicit, pentru o ierarhie finală cât mai corectă a proiectelor evaluate. Deoarece în derularea ședințelor de panel un rol important revine moderatorilor, desemnați din rândul membrilor CNCS și al comisiilor de specialitate (altele decât din domeniul panelului), câte două persoane pentru fiecare domeniu, aceștia ar trebui să parcurgă din timp și cu multă atenție rapoartele de consens ale proiectelor discutate și să semnaleze membrilor panelului, ori de câte ori este nevoie, problemele identificate în evaluările proiectelor discutate.

Durata panelurilor (organizarea acestora în 1-3 zile) trebuie să țină cont de numărul de proiecte din panel, astfel încât fiecare proiect să poată fi discutat indiferent dacă acesta se află sau nu în apropierea limitei de finanțare.

În întregul proces de evaluare, un rol important a revenit și comisiilor de rezolvare a contestațiilor. Formate din membri ai comisiilor de specialitate ale CNCS și personalul administrativ al UEFISCDI, acestea au urmărit corectarea unor erori de evaluare și stabilire a punctajului pentru fiecare criteriu de evaluare din raportul de consens. Pentru o uniformizare a interpretării la nivelul tuturor domeniilor a situațiilor privind viciile de procedură, se impune, înainte de această fază a evaluărilor, o ședință comună a tuturor membrilor comisiilor de rezolvare a contestațiilor.

Concluzii

Lansate în aprilie 2021, prin inițierea dezbaterii publice a pachetelor de informații, competițiile de Proiecte de cercetare postdoctorală (PD-2021), Proiecte de cercetare pentru stimularea tinerelor echipe independente (TE-2021) și Proiecte de Cercetare Exploratorie (PCE-2021) au presupus un efort științific și administrativ susținut din partea Consiliului Național al Cercetării Științifice, din partea comisiilor de specialitate ale acestuia și din partea Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării. Au fost discutate câteva sute de propuneri de modificare/completare a pachetelor de informații, analizate câteva mii de liste de publicații ale unor potențiali evaluatori și validați experții care întruneau condițiile științifice, organizată și monitorizată evaluarea a 1.808 proiecte de cercetare, organizate 24 ședințe de panel și 36 ședințe ale comisiilor pentru rezolvarea contestațiilor.

Fiind conștienți de existența unor probleme în organizarea și desfășurarea competițiilor, pentru rezolvarea cărora există un interes permanent, membrii CNCS asigură, totodată, comunitatea științifică de faptul că întregul proces s-a desfășurat într-o deplină transparență administrativă, cu respectarea tuturor normelor legale în vigoare. Suntem convinși că perfecționarea în continuare a cadrului normativ și a procedurilor administrative va contribui în viitor la o mai bună organizare în România a competițiilor pentru proiecte de cercetare finanțate din fonduri publice.

Totodată, având în vedere lipsa unei continuități și previzibilități a competițiilor, CNCS face apel la toate partidele politice parlamentare, în special la cele responsabile pentru actul guvernării, să onoreze obligațiile asumate public de mai mulți ani față de comunitatea academică de a asigura un buget de cel puțin 1% din PIB pentru cercetare. Nivelul actual foarte scăzut al bugetului alocat cercetării conduce la scăderea continuă a numărului de cercetători din România, care se află oricum mult sub media europeană, cu un impact negativ puternic asupra performanțelor economice ale țării, mai ales în domeniul bazat pe inovare. În cazul specific al competițiilor încheiate, ținând cont de rata de succes foarte scăzută (circa 15%) și înțelegând impactul foarte puternic asupra mediului de cercetare românesc al Proiectelor de Cercetare Exploratorie (PCE), CNCS reia solicitarea adresată Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării privind suplimentarea bugetului alocat competiției PCE-2021 până la un nivel comparabil cu competițiile anterioare (de 22-25%). Suntem pe deplin convinși că investiția în cercetare înseamnă de fapt o investiție directă în viitorul României, în prosperitatea și siguranța cetățenilor săi.

28 aprilie 2022

Consiliul Național al Cercetării Științifice din România